

Història i crítica de la literatura catalana

Historiografia literària

La poesia després del Noucentisme ¹

Als anys vint, un cop el Noucentisme ja es dona per acabat, sorgeix amb força una colla de poetes difícilment catalogables.

Reben, òbviament, la influència del Noucentisme, però beuen en fonts tan diverses com l'anterior Modernisme o la poesia popular, de tal manera que la principal característica de tots és el seu personalíssim geni creador, que obre noves portes a l'expressió poètica del moment.

1. Introducció

Alguns poetes que comencen a escriure cap als anys vint es desmarquen del dirigisme cultural del Noucentisme, però es mantenen fidels a alguns dels seus postulats estètics principals, com ara la preocupació per la perfecció formal.

Ara bé, la seva voluntat literària va més enllà: reflexionen sobre el fet poètic en ell mateix, sobre l'experiència viscuda com a font d'inspiració i sobre el lligam que hi ha d'haver entre fons i forma per tal que el poema esdevengui, gairebé, un fet musical.

Podem identificar tres grans corrents poètics hereus del Noucentisme: el popularisme, el postsimbolisme i l'avantguardisme.

▪ 1.1. Popularisme

En la recerca de formes expressives més pures, es va desvetllar una atracció per la poesia popular, en la qual alguns autors reconeixien unes característiques que l'acostaven al model que volien per a la creació poètica culta: *musicalitat, lirisme i sobrietat*.

Aquest acostament a la poesia popular va derivar en un corrent anomenat **popularisme**.

Dins el corrent popularista destaca amb una importància cabdal Josep Maria de Sagarra ¹.

---

¹ D'aptes CALAF I VICH, E. et alii. *Càlam 1* Barcelona: Editorial Vicens Vives, 2003, pàgs. 198-207.

Pel que fa a aquest tema podeu consultar els docs. **Literatura\ Historiografia: Resum de literatura catalana contemporània 1; Resum de literatura catalana balear – II; HLC - Resum de literatura catalana fins al Romanticisme; HLC - Literatura catalana a les Balears; i Literatura\ Historiografia\ Segle XX\La literatura d'abans de la Guerra Civil: Carles Riba, per Jordi Malé; Les obres mestres de Josep Carner i Carles Riba, per Jordi Carbonell; La poesia dels anys vint i trenta, per Xavier Lloveras; La renovació estètica dels anys vint i trenta, per Jaume Aulet.**

▪ 1.2. Postsimbolisme

Alguns autors recullen el llegat de la tradició simbolista: la voluntat de crear un poema autosuficient, un poema que dugui al coneixement del món, més enllà dels seus aspectes sensibles, per mitjà de la intuïció.

En aquest intent d'arribar a una poesia pura, extremen les característiques simbolistes fins al punt de crear una obra gairebé indesxifrable, gairebé desarrelada de la realitat. El corrent que va sorgir d'aquest desbordament de la tradició simbolista s'anomena postsimbolisme.

Els principals poetes que segueixen el corrent postsimbolista són Carles Riba ⁱⁱ, Marià Manent ⁱⁱⁱ i Josep Sebastià Pons ^{iv}.

▪ 1.3. Avantguardisme

Paral·lelament al desenvolupament dels corrents anteriors, va irrompre a Catalunya for un seguit de noves tendències que manifesten la crisi de valors que es va produir al començament del segle XX, sobretot a causa de la Primera Guerra Mundial.

Aquestes tendències tenien com a objectiu primer canviar radicalment els principis artístics que havien dominat la societat occidental des de l'època dels clàssics grecollatins: són el que s'anomena avantguardisme. Pel que fa a la literatura, la característica més destacable d'aquest corrent és la creació de noves formes de llenguatge.

A Catalunya, alguns poetes, com Joan Salvat-Papasseit ^v i Josep Vicenç Foix ^{vi}, s'hi van sentir atrets, però, com veurem, a la seva obra s'hi barregen també elements popularistes i postsimbolistes.

La complexitat i l'heterogeneïtat de l'avantguardisme fa que deixem l'estudi d'aquest corrent per a més endavant, en un tema específic.

2. Josep Maria de Sagarra

▪ 2.1. Notes biogràfiques

Josep Maria de Sagarra[†] (Barcelona, 1894-1961) va néixer al cor de la Barcelona vella, fill d'una família noble de la ciutat.

L'any 1912 inicià la trajectòria poètica amb uns versos inspirats en l'experiència d'un viatge a Itàlia. Després d'estudiar dret i de plantejar-se l'ingrés al cos diplomàtic, hi renuncià per dedicar-se a la literatura i al periodisme.

En el període anterior a la Guerra Civil, Sagarra esdevingué un autor molt popular. El 1940, havent tornat de l'exili al qual el dugué el conflicte, participà de la vida cultural en la clandestinitat, i connectà novament amb el públic quan les circumstàncies polítiques li ho van permetre.

Poeta extraordinari, narrador notable i dramaturg d'èxit, parlarem aquí de la seva faceta poètica i deixarem per a més endavant l'estudi de la resta de la seva producció.

■ 2.2. Obra

«El que més sorprèn en la poesia i en general en tota l'obra de Josep M. de Sagarra és la gran facilitat del seu estil. Captiva el lector tant per la seva gran força descriptiva com per la seva suggestiva plasticitat. El món del teatre, de la poesia i de la prosa de Sagarra és un món de colors rutilants, d'imatges enlluernadores, d'una sensibilitat directa i agressiva. I tot això construït sobre motius, temes i obvietats de la vida popular catalana, la qual cosa permet d'explicar que el poble s'hi hagi sentit identificat».

Antoni COMAS

Sagarra va publicar l'any 1914 el *Primer llibre de poemes*, en el qual ja es poden apreciar el seu distanciament del Noucentisme i els temes que marcaran la seva trajectòria com a poeta: el paisatge, descrit amb imatges d'una gran plasticitat, i el tractament èpic d'alguns personatges trets de la mitologia popular.

El mal caçador (1915) torna a tractar un tema popular, interpretat anteriorment per Maragall¹. Consta de 3000 versos i sembla exclusivament dedicat a cantar les excel·lències del Montseny.

Els llibres que el segueixen continuen la mateixa línia iniciada i mostren la descoberta gradual per part de l'autor de nous paisatges: *Cançons d'abril i de novembre* (1918), *Cançons de taverna i d'oblit* (1922), *Cançons de rem i de vela* (1923) i *Cançons de totes les hores* (1925).

L'any 1928 publica *El comte Arnau*, un poema èpic de 9000 versos, en què fa una interpretació molt personal d'aquest mite, que ja havia tractat Maragall.

El 1931 publica el seu poema potser més popular: el *Poema de Nadal*, d'un elevat lirisme i d'un gran vigor alhora.

La rosa de cristall (1933) i *Àncores i estrelles* (1936) representen un tombant en la seva poesia i el final del poeta líric. El 1945 presenta un poemari escrit a l'exili, *Entre l'equador i els tròpics*, on cedeix el pas a un cert sarcasme a l'hora de retratar la realitat.

El *Poema de Montserrat* fou la seva darrera obra poètica, publicada el 1956. Es tracta d'un poema èpic de 16000 versos mancat ja de la màgia primera.

L'activitat de **Sagarra com a traductor** mereix un **esment especial**. Gràcies a ell, el català compta amb una extraordinària traducció de la *Divina Comèdia*^{vii}, de Dante^{viii}, i de diverses obres de teatre de Molière^{ix}, Shakespeare^x i altres autors.

La llengua

L'enorme popularitat de Sagarra sorprèn, sobretot, si es té en compte que es tracta d'un dels autors amb més **riquesa lingüística** del segle XX, un **autèntic orfebre del llenguatge**.

Observador atent, home d'una **prodigiosa memòria**, s'amarà de la riquesa de la llengua que s'emprava a casa seva i als carrers antics de Barcelona, de la llengua dels camperols de l'entorn de la ciutat, on la família posseïa algunes terres, de la llengua dels senyors i de la gent senzilla; en definitiva, de la llengua **riquíssima** de la quotidianitat, esplèndida en els seus recursos.

L'estil

Els **versos** de Sagarra, **clars**, **nets**, tenen una **sonoritat** molt **especial**. El **ritme acuradíssim** i l'**hàbil joc de rimes** donen als poemes d'aquest autor un **alt grau de musicalitat**. No podem oblidar que Sagarra feia **també en vers** les seves obres de teatre i que, per aquest motiu, mai no va deslligar els versos per a ser llegits de les **característiques nítidament declamàtòries** que exigeix una posada en escena. Es a dir, feia **versos per ser escoltats**.

La **poesia** de Sagarra és extraordinàriament **viva en imatges**, encara que sempre **defuig els artificis verbals**. La realitat més senzilla, els sentiments més comuns i més primaris són els que més interessen aquest autor. Podem dir que Sagarra aconseguix, amb l'ampli ventall de recursos retòrics que domina, posar al davant del lector un **món d'una gran sensualitat**, per una banda, i d'una **gran contundència emotiva**, per una altra.

Text 1

*Tanquem els ulls, i el pensament que voli;
i el pensament no pot volar:
jeu vora un mar com una bassa d'oli
que sembla de quitrà.
El cel té un verd negrós de fulla d'heura,
i d'estrelletes, en aquest moment,
se'n veuen tantes com se'n puguin veure
en la nit més tranquil·la i transparent.
Enllà hi ha les **llumetes** de l'encesa,
ençà el poble adormit...
L'aire té tres besades de peresa.
per la pell, per la sang, per l'esperit.
I tu, pobre cor meu, menuda entranya,
oblides les punxades que has sofert,
ajagut entre el mar i la muntanya,
tan fosc, tan insensible, tan desert!*

Josep M. DE SAGARRA: "Tanquem els ulls" (fragment), Cançons de rem i de vela.

Activitats del text 1

1. Fixa't en la primera estrofa del poema. Diries que hi ha una antítesi? Per què? Quin lèxic selecciona Sagarra per transmetre el que vol dir?
2. Creus que el poeta vol fer un joc de paraules quan fa servir l'expressió "bassa d'oli"? Justifica la teva resposta. Quines sensacions evoca el mot "quitrà"?
3. Pensa en un sentiment, el que vulguis. Després intenta compondre quatre versos que puguin transmetre aquest sentiment utilitzant el recurs retòric de l'antítesi.
4. Observes l'estructura paral·lelística del poema? Quin efecte produeix?
5. Assenyala les síl·labes tòniques del poema. Després fes-ne una lectura en veu alta remarcant aquestes síl·labes. Finalment, comenta la musicalitat d'aquests versos.

«L'obra de Sagarra és escrita en la llengua actual del país. És una temptativa plenament reeixida d'arribar al nivell literari partint de com ell mateix, i jo –i tu, lector– parlem cada dia. El llenguatge hi era depurat, ja s'entén, i amplement enriquit. Però era vivent.»

Maurici SERRAHIMA

3. Carles Riba

▪ 3.1. Notes biogràfiques

Carles Riba† (Barcelona, 1893-1959) va néixer en el si d'una família modesta Malgrat tot, des de ben jove va voler convertir-se en un intel·lectual dedicat totalment al món de la cultura.

Retrat de Carles Riba.

Hel·lenista de prestigi extraordinari, sota el seu tutelatge es va formar un gran nombre de filòlegs i humanistes.

El 1927 fou un any decisiu per a Carles Riba: va fer un viatge a Grècia que E captivà. Allà va conèixer de prop llocs que després traslladà, convertits en material simbòlic, als seus poemes.

A causa de la Guerra Civil, va exiliar-se a França, on s'instal·là prop de Bierville. En tornar de l'exili, va dedicar-se a tasques editorials i de mestratge cultural de les noves generacions d'intel·lectuals.

▪ 3.2. Obra

«Un poema no s'explica; és a dir, les seves paraules no són canviables per unes altres, el seu cant no pot ésser dut més ençà de les nocions i de les imatges que comporta, perquè justament la seva comesa és dur el lector més enllà d'elles, pel camí d'una veu insubstituïble.»

Carles RIBA

Riba va començar fent poesia segons els models que tenia més propers, i si bé partia de la *paraula viva* de Maragall i de la voluntat classicitzant del Noucentisme, se'n va allunyar i va crear una poesia molt personalitzada, abstracta.

El primer llibre d'*Estances* (1919) és una descripció dels seus estats d'ànim i una recerca persistent d'una expressió poètica personal, de la identitat pròpia del sentit de la inspiració i de la creació artística. El tema principal és l'expressió de l'amor: el plaer dels sentits passa a la ment, on es converteix en joia.

El segon llibre d'*Estances* (1930) té dues parts, que corresponen a dues èpoques diferents. La primera segueix la mateixa tendència del primer llibre; la segona, d'elaboració més tardana, manifesta un canvi en la seva poesia, que tendeix al despulament total, és a dir, a la poesia pura. Aquest procés culmina a llibre *Tres suites* (1937).

Del joc i del foc (1946) és una col·lecció de poemes breus, adaptació d'una estrofa japonesa, la *tanka*, que tenen com a finalitat expressar una sensació, una reflexió, un fet d'amor o de recança.

Si la Guerra Civil va tenir poc ressò en l'obra de Riba, l'exili, per contra, va significar un canvi profund. Fruit de l'experiència de l'exili són les *Elegies de Bierville* (1949), una de les obres poètiques més importants del segle XX a la literatura catalana.

A *Salvatge cor* (1952), Riba hi mostra una forta preocupació per la natura fonamental de les accions humanes com a mitjà per assolir la salvació espiritual. El tema central és l'amor humà i l'amor diví.

El darrer llibre, *Esbós de tres oratoris* (1957), consta de tres poemes narratius, amb un notable component líric, sobre temes extrets dels evangelis.

Les «Elegies de Bierville»

A imitació d'una forma poètica grecollatina, l'elegia, a les *Elegies de Bierville* hi ha expressada l'experiència personal del poeta i l'experiència col·lectiva de tot un poble en un moment històric dramàtic.

Exiliat en un país estranger, Riba aboca a les *Elegies* el seu orgull sorgit de la humiliació: després d'haver-ho perdut tot, el poeta inicia un retorn cap al seu interior.

«Fou la paradoxal solitud, amb tots els significatius objectes vivents dins ella, que em submergí de ple dins el sentiment de l'exili. Hi vaig entrar com a la mort; com a la mort, tal com per la figura de l'exili justament jo aprenia a conèixer-la. Les cuites i les enyorances es revelaven increïblement a la superfície de tot... »

Les *Elegies de Bierville* són aclaparadores en la seva complexitat. Es tracta, sens dubte, d'un dels llibres més rics de la poesia catalana, on s'explica la difícil experiència humana del retorn a la pròpia essència.

Aquest retorn íntim, cap a l'interior de si mateix, inclou, això no obstant, un retorn col·lectiu, és a dir, té una projecció política, expressada en el desig de recuperar la llibertat perduda.

Text 2

*Súnion! T'evocaré de lluny amb un crit d'alegria,
tu i el teu sol lleial, rei de la mar i del vent:
pel teu record, que em dreça, feliç de sal exaltada,
amb el teu marbre absolut, noble i antic jo com ell.
Temple mutilat, desdenyós de les altres columnes
que en el fons del teu salt, sota l'onada rient,
dormen l'eternitat! Tu vetlles, blanc a l'altura,
pel mariner, que per tu veu ben girat el seu rumb;
per l'embriac del teu nom, que a través de la nua garriga
ve a cercar-te, extrem com la certesa dels déus;
per l'exiliat que entre arbredes fosques t'albira
súbitament, oh precís, oh fantasma! i coneix
per ta força la força que el salva als cops de fortuna,
ric del que ha donat, i en sa roïna tan pur.*

Carles RIBA: "Súnion! T'evocaré de lluny", *Elegies de Bierville*.

Activitats del text 2

1. En el poema, com queden presentats el sol, la sal i el marbre? De quin recurs retòric es tracta?
2. Fixa't en les exclamacions. Quina funció poètica creus que compleixen?
3. Què creus que vol manifestar Riba a l'últim vers?
4. Creus que Riba s'identifica totalment amb el temple que evoca en aquest poema? Per què? Com ho expressa?

A banda de la seva activitat poètica, no podem oblidar les incursions de Riba en el camp de la narrativa i de la crítica literària, a més de la seva tasca com a traductor. En especial, les seves traduccions del grec, sobretot la segona que va fer de l'*Odissea*^{xi}, es consideren uns monuments cabdals de la llengua catalana.

4 Marià Manent

4.1. Notes biogràfiques

Marià Manent† (Barcelona, 1898-1988) començà a treballar en una empresa financera, encara que la seva feina aviat quedà centrada en el món editorial. Revistes de poesia com “*Amics de la Poesia*”, “*Revista de Poesia*” i “*Quaderns de Poesia*” deuen a Manent la seva creació i el seu impuls.

Malgrat que li tocà de viure el trasbals de la Guerra Civil, la vida de Manent es caracteritza per una gran placidesa. Va viure a Barcelona i féu moltes estades al Montseny i a la serra de Prades, sempre a la recerca de la quietud i d'uns paisatges naturals que esdevingueren un eix important de la seva poesia.

4.2. Obra

«La poesia ens espera, de vegades, al cor del silenci, en objectes, en éssers i concordances que inexplicablement se'ns tornen símbols i semblen condensar el misteri del món. [...] Neix d'un impuls metafòric.»

Marià MANENT

Hereu del Noucentisme, com la majoria de poetes de la seva generació, Manent sent una gran atracció per la bellesa formal i, sobretot, per la sonoritat i la musicalitat del vers. Més enllà dels postulats noucentistes, Manent cerca l'estreta relació del fons i de la forma i converteix els seus versos en un acurat treball d'apropament a la música.

Manent escriu els seus primers llibres de poemes seguint fidelment els postulats noucentistes, que aviat anirà arraconant per esdevenir un poeta amb una veu personalíssima. Ja al seu tercer volum poètic, *L'ombra i altres poemes* (1931) i, sobretot, al següent, *La ciutat del temps* (1961), l'experiència personal hi apareix com a base d'una poesia molt elaborada, d'influència anglesa, però també marcada pels simbolistes francesos i per la contenció, la brevetat i la puresa de les fórmules poètiques xineses.

Els poemes de Manent, sempre arrelats en vivències personals, esdevenen un model de sensibilitat i de perfecció formals. Carregats de subtileses i d'exquises matisacions, ens arriben encara amb un alt poder suggeridor.

Text 3

*El so d'aquella seda mai més no s'oirà.
La pols ja s'amuntega damunt el marbre clar.
És freda i és callada la seva buida cambra.
A les portes s'apilen mil fulles color d'ambre.
Enyorant una dama tan dolça de mirar,
com em voleu aconhortar?*

**Marià MANENT: “L'amada morta”,
L'aire daurat. Interpretacions de poesia xinesa.**

Activitats del text 3

1. Fixa't en el recurs de l'al·literació que surt al poema "L'amada morta". Quina funció aconsegueix. Observa la insinuació de múltiples sensacions que hi ha en el poema. Quines són?

Tal com passa amb Sagarra† i amb Riba†, cal dedicar un esment especial a la tasca de Manent com a traductor. En concret, destaquen les seves traduccions de poesia anglesa.

5. Josep Sebastià Pons

▪ 5.1. Notes biogràfiques

Josep Sebastià Pons† (Illa, 1886-1962), poeta rossellonès, pertany a l'òrbita de la cultura francesa, però va tenir molts punts de contacte amb els poetes contemporanis de Catalunya. Després de la Primera Guerra Mundial, on va combatre, va ser professor d'institut, i a partir del 1935 i fins al 1953 va ser catedràtic de llengua i literatura espanyoles a la universitat de Tolosa.

El 1910, arran d'un viatge que va fer a Barcelona, va entrar en contacte amb els intel·lectuals catalans, un contacte que ja no es va trencar mai, sinó que es va convertir en amistat amb altres poetes.

▪ 5.2. Obra

«L'obra de Pons és el Rosselló i les comarques veïnes.»

Albert MANENT

Va publicar vuit llibres de poesia en català, els tres primers revisats per a l'obra completa: *Roses i xiprers* (1911), *El bon pedrís* (1919) i *L'estel de l'escamot* (1921); les obres següents pertanyen a una etapa de maduresa: *Canta perdiu* (1925), *L'aire i la fulla* (1930), *Cantilena* (1937), *Conversa* (1950) i *Cambra d'hivern* (1966).

Va escriure també unes proses de to delicat, *El llibre de les set sivelles* (1956), i diverses peces de teatre.

Els nuclis principals de l'obra poètica de Josep Sebastià Pons són els paisatges i la vida del seu país, l'enyorança d'un amor perdut, la poesia popular, el bestiar i el sentiment de la mort. La seva poesia, si bé entronca amb la tradició dels poetes simbolistes francesos, és catalana d'arrel, de continuïtat de la gent d'aquesta terra.

Text 4

*I Déu sap on anem! Hem deixat una vila
amb campanars sobrepujats de boles d'or,
una vila deserta, oberta al vent del nord.
Anem pel glaç i el fang d'una ruta tranquil·la.*

*Anem desmemoriats. sens saber nostra sort,
peus ferits, front gelat. un farcell a l'esquena,
mirant fins amb desig l'aigua freda i serena,
sota els pins endolats profunda com la mort.*

*El pensament confús segueix la ruta muda.
Ai, pobres. on anem? De la plana perduda
una gran fosquedat s'arrela en l'esperit.*

*Un cavall estimbat jau, la gropa resseca
i encetat el pitral. Tenebrosa, s'aixeca
la volada dels corbs a entrada de la nit.*

Josep SEBASTIÀ PONS: “Déu sap on anem”, L'estel de l'escamot.

Activitats del text 4

1. Estudia mètricament el poema. Com s'anomena aquesta composició poètica?
2. En aquest poema Pons explica la seva experiència de soldat quan va ser fet presoner a la Primera Guerra Mundial. Quina sensació vol donar amb el paisatge que descriu? Creus que el lèxic conté unes connotacions que ajuden a produir la sensació que provoca el paisatge? Per què?

Comentari d'un poema (5)

*Vinyes verdes vora el mar,
ara que el vent no remuga,
us feu més verdes i encar
teniu la fulla poruga,
vinyes verdes vora el mar.
Vinyes verdes del coster,
sou més fines que la userda.
Verd vora el blau mariner,
vinyes amb la fruita verda,
vinyes verdes del coster.
Vinyes verdes, dolç repòs
vora la vela que passa;
cap al mar vincleu el cos
sense decantar-vos massa,
vinyes verdes, dolç repòs.
Vinyes verdes, soledat
del verd en l'hora calenta.
Raïm i cep retallat*

*damunt la terra lluenta;
vinyes verdes, soledat.
Vinyes que dieu adéu
al llagut i a la gavina,
i al fi serrellet de neu
que ara neix i que ara fina...
Vinyes que dieu adéu!
Vinyes verdes del meu cor...
Dins del cep s'adorm la tarda.
Raïm negre, pàmpol d'or,
aigua, penyal i basarda.
Vinyes verdes del meu cor...
Vinyes verdes vora el mar,
verdes a punta de dia,
verd suau de cap al tard...
Feu-nos sempre companyia,
vinyes verdes vora el mar!*

Josep M. DE SAGARRA. “Vinyes verdes vora el mar”. Cançons de rem i de vela

Anàlisi del text 5

Introducció

Quan, el 1923, Josep M. de Sagarra publica el seu recull poètic *Cançons de rem i de vela*, resta hereu encara de la voluntat de perfecció formal que havia presidit l'etapa poètica noucentista i, això no obstant, s'apropa tant a les fórmules poètiques populars que els seus versos esdevenen ràpidament patrimoni col·lectiu.

Estructura i recursos

Només en el títol del poemari, *Cançons de rem i de vela*, ja veiem la clara voluntat de l'autor d'acostar-se a les formes poètiques i a la llengua del poble senzill amb l'estructura pròpia de la cançó. Així doncs, ens trobem amb estrofes de cinc versos heptasíl·labs cadascuna que presenten una hàbil combinació de rimes masculines i femenines i la repetició, sempre al final, del vers inicial. D'aquesta manera, Sagarra aconsegueix mantenir, al llarg del poema, una de les característiques fonamentals del seu personalíssim estil: la musicalitat.

L'anàfora “vinyes verdes”, que es va repetint insistentment al llarg del poema, és sempre l'inici de l'estructura paralelística, que es fa ben evident només amb una primera lectura. Podríem dir que els versos idèntics que trobem a l'inici i al final de cada estrofa fan la funció de la tornada de les cançons populars, un recurs ben típic, emprat per facilitar-ne la memorització.

El poema és totalment descriptiu (sembla que ens trobem davant una fotografia o d'una postal; d'una imatge estàtica, en definitiva) i, temporalment parlant, presenta una estructura cíclica que va seguint el curs del dia, des del matí fins a la nit, passant pel migdia (“l'hora calenta”, quan la terra és “lluenta”) i per la tarda (que s'adorm “dins del cep”). Un cicle que el poeta sembla voler eternitzar quan passa de l'“ara” inicial (“ara que el vent no remuga”) al “sempre” (“feu-nos sempre companyia”) que clou el poema.

El lent pas del dia també comporta el pas d'una visió objectiva del paisatge a una visió completament subjectiva: si a l'inici del poema les vinyes són “vora el mar” i ubicades al “coster”, a la tercera i a la quarta estrofes passen a ser “dolç repòs” i “soledat”, per quedar personalitzades a l'estrofa següent (“vinyes que dieu adéu”) i acabar amb la interiorització total del tema, que s'aconsegueix a l'estrofa sisena amb l'aparició del “cor” del poeta (“vinyes verdes del meu cor”).

Acompanyant aquest procés d'interiorització, Sagarra utilitza el recurs de la disseminació d'elements (el “mar”, el “coster”, el “repòs” i la “soledat”) per recollir-los tots en la condensació que fa l'estrofa sisena (“aigua, penyal i basarda”), mentre que, a la setena, condensa l'element temporal (“a punta de dia” i “cap al tard”) per tancar el missatge poètic amb la totalització que representa el desig que les vinyes ens facin “sempre companyia”.

El paisatge que Sagarra vol mostrar ens arriba amb una quietud absoluta (notem aquí la bellíssima al·literació “dins del cep s’adorm la tarda”) i amb un elevat grau de cromatisme, com si l’autor hagués pretès presentar-nos un quadre. Aquesta tècnica pictòrica, d’una gran eficàcia en els poemes descriptius, es fa palesa en la presència permanent del color verd, que presideix la imatge, i amb tocs del “blau mariner”, del “ràim negre”, del “pàmpol d’or”, de la “terra lluenta”...

L’extrema quietud, la imatge estàtica, queda trencada amb un lleugeríssim moviment a la cinquena estrofa, que sembla evocar la suavitat del vent quan bressola les fulles (“vinyes que dieu adéu”) mentre passa un “llagut” i una “gavina”, i que presenta també el lleu moviment de les onades serrellet de neu / que ara neix i que ara fina”.

Text per comentar (6)

*Entre les barques quan passa l’amor,
no duu la fúria de crits i besades,
l’amor que passa a la vora del mar
és blau verdós i flexible com l’aigua.
Entre les barques quan passa l’amor,
no s’ha vestit de passades molt llargues,
l’amor que passa a la vora del mar
curt refilet de pinsà i cogullada.
Perquè a la platja hi arribi l’amor
hem de tenir una miqueta de calma,
i una gavina pel cel adormit,
una gavina i una aigua ben blava.
Perquè a la platja hi estigui de grat,
ni una estrelleta li amagui la cara:
l’amor que passa a la vora del mar
va sospirant per les nits estrellades.
L’amor que passa a la vora del mar
vol que tot just es bellugui la barca,
vol a la vela una mica de vent,
però té por de sentir les onades.*

**Josep M. DE SAGARRA: “Entre les barques” (fragment),
Cançons de rem i de vela.**

Activitats del text 6

1. Fes l’estudi mètric d’aquest poema.
2. Busca les figures de dicció (anàfores, paral·lelismes, etc.).
3. Explica totes les metàfores que utilitza el poeta per definir el concepte d’amor.
4. Digues com ha de ser l’amor segons el poeta a partir de tots els altres elements metafòrics (barca, vent, mar...).

6. Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Entre la generació de Riba i la d'Espriu

6.1. Nota biogràfica

Nascut a Palma de Mallorca el 1913 i mort al sanatori del Brull el 1938). Estudià el batxillerat a l'institut de Palma, on fou deixeble de Gabriel Alomar ^{xii}.

El 1930 publicà a Madrid una *Antología de poetas mallorquines* que prologà i traduí en part. A la Universitat de Barcelona fou deixeble de Carles Riba[†], que l'influí fortament, i company de Salvador Espriu ^{xiii}, Joan Teixidor ^{xiv}, Eduard Valentí ^{xv} i Joan Vinyoli ^{xvi}. Llicenciat el 1935, anà a Madrid a fer el doctorat, sobre l'estil de Gracián ^{xvii}.

6.2. Obra

Deixà una obra breu però densa: *Nou poemes* (1935), *Quadern de sonets* (1934), influïts per l'anomenada Escola Mallorquina i Gabriel Alomar; i *Imitació del foc* (1938), que representa la culminació de la seva trajectòria poètica.

La seva obra crítica, en part inèdita, consta dels treballs *Notas a Guillén* i *En torno a la poesía de Quevedo*. L'impacte de la seva obra fou considerable en la generació de la guerra i se'l considerà un símbol de l'anomenada generació sacrificada. S'anomenà "català de Mallorca" i es preocupà de la incorporació de la literatura de les illes Balears als corrents peninsulars.

El seu últim llibre palesa un gran domini de l'idioma i hi sovintegen temes com el del foc, que provoca les metàfores més reeixides. Convençut del rigor formal, assimilà les tècniques foranes (des de Góngora ^{xviii} a Valéry ^{xix}) i obtingué una llengua concisa i vibrant alhora, intel·lectualitzada i exaltada.

«Bartomeu Rosselló-Pòrcel

Molt arrelat en la seva illa i en el món literari de la seva illa, Bartomeu Rosselló-Pòrcel (Ciutat de Mallorca, 1913 - el Brull, 1938) deixa de ser un «poeta mallorquí» en el sentit regional o regionalitzant de la fórmula. Amb ell, es trenca el malefici que semblava encadenar tots els poetes balears a la venerable tradició de l'«Escola». Rosselló-Pòrcel esdevenia un escriptor «català» normal. De tota manera, el seu origen perifèric li proporcionava potser una desimboltura de fins i de curiositats que no era massa freqüent en els medis del Principat. Almenys, aquesta és la impressió que fa.

La seva obra va ser curta, com la seva vida: havia publicat *Nou poemes* (1933) i *Quadern de sonets* (1934), dos opuscles de circulació reduïda; poc després de la seva mort aparegué *Imitació del foc* (1938), la resta de la seva producció. En conjunt, són seixanta poemes escassos. El noi que era Rosselló-Pòrcel amb prou feines si va tenir temps de superar el primer estadi de provatures tècniques i de mimetismes, molt propis de la seva edat, i fins i tot inevitables, bé que dins d'aquesta línia arriba a resultats d'extraordinària bellesa o de refinada habilitat, suficients a reservar-li un lloc distingit en el panorama de la lírica catalana del segle XX. En la seva formació pesà molt el tracte, l'exemple i la lectura de poetes com

Gabriel Alomar i Carles Riba, els quals van ser els seus mestres i prologaren l'edició pòstuma d'*Imitació del foc*. Però encara l'influïren més, indubtablement, els poetes castellans de l'anomenada «generació de la Dictadura»: Jorge Guillén, Federico García Lorca, Rafael Alberti, Pedro Salinas. Amb una singular derivació, de més a més: el culte a Góngora, que en un moment determinat professaven aquells poetes, repercuteix igualment en el jove mallorquí, i de manera excitada. El seu descobriment del Barroc castellà el portà, de retop, a descobrir també la dels modestos culterans indígenes del XVII. El nom de Vicenç Garcia, el famós «Rector de Vallfogona», surt en un títol de Rosselló com una al·lusió significativa. Algunes —abundants— expressions de Rosselló reflecteixen el contacte i la simpatia dels poetes siscentistes (Miquel Dolç): «*ceptre de decisions*», «*exèrcit de puntes*», «*conflicte del negre i el blanc*», «*polèmica de nacres*», «*catedral de clarianes*», «*presó de llunes fingides*», «*perú de lliris*», «*marbre dolç*», «*sebastià de llirò*», etc., són trops de la més pura arrel gongorina —i vallfogonesca. Però això a part, s'endevina netament la procedència de cada una de les seves altres facetes: d'intel·lectualisme, que fa pensar en Jorge Guillén tant o més que en Carles Riba, i que predomina en la seva obra; el «surrealisme» de poemes com *Auca*, que segurament ha d'agrair alguna cosa a l'Alberti de *Sobre los ángeles*; el ressò d'un «popularisme» juganer i ben dosificat com en l'*Oració per a quan les donzelles tenen mal de cap*, que no necessitava de Lorca per a produir-se, però que hi troba confirmacions de moda. En conjunt, la poesia de Rosselló-Pòrcel té la dispersió elàstica d'una adolescència porosa i vigilant. Vol abastar molt, i comença cada vegada amb una provatura inèdita. La mort el sorprenué quan encara no s'havia plantejat ni tan sols la possibilitat d'una resolució severa.

Evidentment, en el seu cas, el poeta que «fou» és un esbós del poeta que hauria pogut ser. Dins de la literatura catalana moderna, pocs com ell tingueren tants dots i tants dons, Ell prodigà els seus, en part, sobre un treball que sovint no passava de simple i difícil exercici tècnic. D'aquí que la seva autèntica veu personal es perdi, més d'un cop, fugida o ofegada, enmig de les temptatives rutilants. Aquestes, de tota manera, són un prodigi de sensibilitat i de destresa i, malgrat la seva submissió «escolar», posseeixen un excepcional valor permanent. En alguna —afirma Salvador Espriu—, «*la llengua catalana arriba potser a uns últims extrems de nitidesa i de cristal·lina subtilitat*». Uns quants dels seus poemes semblen retenir coses més profundes que la pura especulació esteticista: *En la meua mort*, *Castell de Bellver*, *A Mallorca, durant la guerra civil*, *El captiu*, etc. La palpitació directa de la vida íntima i de la circumstància històrica s'introdueixen en els versos per a donar-los una gravetat adulta i preocupada. Rosselló-Pòrcel calla precisament quan estrenava la seva plenitud. Però, amb la seva mateixa frustració, guanyà de sobte el destí d'un símbol. S'ha dit de la gent de la seva edat que és «la generació sacrificada», perquè el desastre la tria com a víctima. Bartomeu Rosselló-Pòrcel morí lluny de la batalla, en el llit, i d'una malaltia civil. Però la seva joventut escapçada, deixant darrera seu el rastre d'unes esperances que mai no s'acomplirien, es féu «representativa», tant per a la malenconia com per a l'encoratjament. Durant uns anys, el «mite Rosselló-Pòrcel» —l'alimentaren Carles Riba, Salvador Espriu, Joan Teixidor, Josep Palau i Fabre...— ocupà un lloc important en el lúgubre panorama de les lletres catalanes. »

Joan FUSTER ²

---

² Extret de *Literatura catalana contemporània* (seguit d'una bibliografia a cura de Ramon Pla i Arxé). Barcelona: Curial Edicions Catalanes ("Documents de cultura"; 1), 1972. pàgs.336-338.

Text 7

*Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retallen les meves muntanyes.
Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, cadena clara,
serra, plaer, claror meva!
Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i em fa tremolar quan et recordo!*

*Ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.
El cor de la tardor ja s'hi marceix,
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.*

*Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.*

**Bartomeu Rosselló-Pòrcel: "A Mallorca, durant la guerra civil",
d'Imitació del foc.**

*Estic cansat de tu, domini fosc
i tempestat de flama.
M'exaltaré damunt els horitzons
i trauré les banderes al desert
de la darrera cavalcada.
Reina d'aquestes hores, ara véns
tota brillant, armada.
Inútil desesper del vespre! L'alba
s'acosta ja amb l'espasa,
i l'ardor temerari que m'encén
allunya les estrelles.*

**Bartomeu ROSSELLÓ-PÒRCEL: "En la meva mort",
D'Imitació del foc.**

Índex

La poesia després del Noucentisme	1
1. Introducció	1
1.1. Popularisme	1
1.2. Postsimbolisme	2
1.3. Avantguardisme	2
2. Josep Maria de Sagarra	2
2.1. Notes biogràfiques	2
2.2. Obra	3
Text 1	4
Activitats del text 1	5
3. Carles Riba	5
3.1. Notes biogràfiques	5
3.2. Obra	5
Text 2	7
Activitats del text 2	7
4. Maria Manent	8
4.1. Notes biogràfiques	8
4.2. Obra	8
Text 3	8
Activitats del text 3	9
5. Josep Sebastià Pons	9
5.1. Notes biogràfiques	9
5.2. Obra	9
Text 4	10
Activitats del text 4	10
Comentari d'un poema (5)	10
Anàlisi del text 5	11
Text per comentar (6)	12
Activitats del text 6	12
6. Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Entre la generació de Riba i la d'Espriu	13
6.1. Nota biogràfica	13
6.2. Obra	13
Text 7	15

Notes

ⁱ Sagarra i de Castellarnau, Josep Maria de (Barcelona 1894 - 1961)

Escriptor. Descendent d'una antiga família de la noblesa catalana i fill de l'historiador Ferran de Sagarra i de Siscar. El 1914 ja havia publicat un *Primer llibre de poemes*; quatre anys després, estrenà la primera peça teatral: la *Rondalla d'espargers*; el 1919 publicà la primera novel·la (*Paulina Buxareu*) i, gràcies a **J. Ortega y Gasset**, entrà en el periodisme professional (corresponsal a Berlín del diari madrileny "El Sol"). En conjunt, **Sagarra** és autor d'una obra extensa i variada. Una obra que, amb un estil ric, acolorit i precís, tradueix un vitalisme discordat i escèptic, que, en essència, barreja molts dels planteigs temàtics i tècnics del modernisme amb d'altres d'estrictament populars o vuitcentistes i, també, noucentistes. Esdevingué un autèntic mite popular. La part més important de la seva obra pertany al camp de la poesia i del teatre. En poesia, cal citar: *Cançons d'abril i de novembre* (1918), *Cançons de taverna i d'oblit* (1922), *Cançons de rem i de vela* (1923), *Cançons de totes les hores* (1925), *El comte Arnau* (1928), etc; i en el teatre, conreà una gran varietat de gèneres: intervingué en la realització d'algunes revistes musicals, estrenà comèdies, farses i sainets de costums (*La Rambla de les floristes*, 1935), publicà tragèdies i, sobretot, creà un model de poema dramàtic: *La corona d'espines* (1930), *L'Hostal de la Glòria* (1931), *El Cafè de la Marina* (1933), etc. També aplegà les col·laboracions a la premsa en dos volums: *Cafè, copa i puro* (1929) i *L'aperitiu* (1937), publicà contes i tres novel·les, una de les quals, *Vida privada* (1932), constitueix una crònica meitat costumista, meitat proustiana, de la decadència de l'aristocràcia barcelonina. Fruit del seu llarg viatge de noces per les mars del sud, són *Entre l'equador i els tròpics* i *La ruta blava*. Gràcies a algun mecenes, després de la guerra enlestí la **traducció de la Divina Comèdia** i el teatre de **Shakespeare**, i compongué el seu darrer poema narratiu: *El poema de Montserrat* (1950). El 1946 començà de nou la seva activitat teatral: compongué alguns drames en prosa i d'inspiració existencialista; tornà a un dels models més típics de la preguerra, el del poema dramàtic; conreà el drama burgès d'intenció religiosa (*La ferida lluminosa*, 1954, etc) i adaptà amb fortuna algunes obres de **Molière** i **Gògol**. D'aquesta època, l'obra més important, però, són les seves *Memòries* (1954). Fou membre (1942) i president en funcions (1959) de la *secció filològica* de l'*Institut d'Estudis Catalans* i membre electe (1954) de l'*Acadèmia de Bones Lletres*; obtingué molts premis literaris: Fastenrath (1926), Crexells (1932), Iglésias (1932), Folguera (1935), etc, i fou *mestre en gai saber* (1931). Una bona part de les seves obres han estat traduïdes a diverses llengües i algunes han estat dutes al cinema.

ⁱⁱ **Riba i Bracons, Carles** (Barcelona 1893 - 1959)

Escriptor i humanista. Fou un autèntic professional de les lletres, en un intent de realitzar la figura del poeta professor en la seva llarga experiència docent. Treballà amb **Pompeu Fabra** i fou un continuador de la seva obra. Compromès amb la República, s'exilià a l'estat francès el 1939. Forçadament allunyat de la vida pública, esdevingué el mestre de les noves generacions i portaveu indiscutit dels intel·lectuals catalans en els congressos de poesia. Com a traductor cal esmentar l'*Odissea* (1919 i 1948), i **Kavafis, Sòfocles, Èsquil, Plutarc, Hölderlin, Poe, Rilke i Kafka**. Conreà també la narració i publicà una sèrie de contes infantils, *Aventures d'En Perot Marrasquí* (1917), *Guillot, bandoler* (1920), *L'ingenu amor* (1924) i *Sis Joans* (1928). Inicià la seva obra poètica amb el primer llibre d'*Estances* (1919), on palesa un concepte de poesia com a experiència de cultura i la voluntat d'objectivar l'experiència amorosa en termes de poema. Inscrit en l'àmbit cultural del **noucentisme**, aplicà principis orsians i passa a l'elaboració d'un món poètic definit pels clàssics grecs, els trobadors, els medievals catalans i italians i certs poetes moderns. En el **segon llibre** d'*Estances* (1930) el procés poètic és relativitzat en poemes molt més personals de factura i densos d'experiència; ara són Hölderlin, Rilke, **Guillén, Valéry i Mallarmé** els models que prevalen. *Tres suites* (1937) destil·la una lírica hermètica que s'esforça a retenir l'essencialitat de les formes en lluita amb el temps. Les *Elegies de Bierville* (1943) són l'exposició d'unes vivències religioses i símbol de poesia civil amb el rerefons de la guerra i l'amargor de l'exili. *Del joc i del foc* (1947), no supera la qualificació d'exercici d'estil en un moment de transició, mentre la temàtica religiosa és resesa a *Salvatge cor* (1952), on emprèn una mena de cant espiritual que representa un dels cims de la poesia catalana contemporània. *Esbós de tres oratoris* (1957) és la seva darrera obra. La seva crítica s'insereix i evoluciona en l'àmbit del postsimbolisme europeu, esdevé un exercici de solidaritat i de virtut intel·lectuals i humanes, cercant sempre d'explicar què és l'obra, més que no pas què val, refent el procés de creació.

ⁱⁱⁱ **Manent i Cisa, Marià** (Barcelona 1898 - 1988)

Escriptor. Fou director literari de l'editorial Joventut, col·laborà a diverses publicacions, i intervingué en la major part de les activitats poètiques catalanes, com la creació dels *Amics de la Poesia* (1921), la fundació i direcció de la «*Revista de Poesia*» (1925) i la redacció de «*Quaderns de Poesia*» (1934). La seva obra és, primordialment, poètica, com a creador, com a traductor i com a crític de poesia. Els dos primers llibres, *La branca* (1918) i *La collita en la boira* (1920), són influïts pel noucentisme i l'obra de **Josep Carner**. Amb *L'aire daurat* (1928) inicià l'experiència de les **interpretacions de la poesia xinesa**. *L'ombra i altres poemes* (1931) i *La ciutat del temps* (1961) són els seus llibres més personals, d'una lírica continguda, que tendeix al simbolisme i a la poesia pura. El 1967 publicà *Com un núvol lleuger*, subtítulat *Més interpretacions de lírica xinesa*, premi Lletra d'Or. Recollí els seus quatre primers llibres a *Obra poètica* (1956), i aplegà tota l'obra poètica a *Poesia Completa* (1916-1986) (1986). Conreà la crítica, recollida a *Notes sobre literatura estrangera* (1934), *Poesia, llenguatge, forma* (1973), *Llibres d'ara i d'antany* (1982), *Rellegint* (1987) i, en castellà, *Cómo nace el poema* (1962) i *Palabra y poesía* (1971). Publicà comentaris sobre art, *Notícies d'art* (1981), i una edició de bibliòfil de 20 poemes xinesos (1982). Traduí al català diversos poetes anglesos, i d'altres en prosa. Són notables les seves versions de poesia xinesa al castellà (*El color de la vida*, 1942), així com les traduccions castellanes de poetes anglosaxons. Cal destacar-ne també els llibres de memòries: *Montseny. Zodíac d'un paisatge* (1948), *A flor d'oblit* (1968), *El vel de Maïa*, premi Josep Pla 1974 (1975), *L'aroma d'arç* (1982) i *Dietari dispers* (1995). La seva obra és una de les creacions poètiques més homogènies, sensibles i cultivades de la literatura catalana del segle XX. El 1985 li fou atorgat el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

^{iv} **Pons, Josep Sebastià** (Illa, Rosselló 1886 - 1962)

Escriptor. D'una antiga família rossellonesa, estudià a Perpinyà i a la seva vila, i el 1905 passà un any a Madrid. De passada per Barcelona l'impressionà el *Canigó* de **Verdaguer**, però els corrents noucentistes no s'avenien amb la seva sensibilitat rural, i se'n distancià. Fou el poeta del Rosselló, un dels grans forjadors de la llengua literària rossellonesa. Publicà els reculls *Roses i xiprers* (1911), *El bon Pedrís* (1919), *L'estel de l'Escamot* (1921), *Canta perdiu* (1925), *L'aire i la fulla* (1930), *Cantinel·la* (1937), *Conversa* (1950), *Cambra d'hivern* (1966). Deixà també obretes de teatre breus i líriques (alguna, musicada per **Enric Morera** o **Pau Casals**), i en prosa escriví *Concert d'été* (en francès, 1950) i *El llibre de les set sivelles* (1955), a més de nombrosos estudis com a historiador i investigador (*La littérature catalane en Roussillon au XVII et au XVIIIème siècles*, 1929). Del 1924 al 1936 féu la crònica *Lettres catalanes* al "*Mercur de France*". Fou membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans.

^v **Salvat-Papasseit, Joan** (Barcelona 1894 - 1924)

Nom amb què signà la seva obra l'escriptor Joan Salvat i Papasseit. S'inicià cap al 1915 amb articles en castellà i català, d'una ideologia que fluctua i evoluciona entre l'anarquisme, el socialisme i el seu catalanisme personal. Des del 1919 fou un escriptor totalment català. Aquest any aparegué el seu primer llibre de poesia, *Poemes en ondes hertzianes*, on és ben clara la fascinació per **Marinetti**, els **futuristes** italians i **Apollinaire**. El seu segon llibre de poemes ho fa encara més clar: *L'irradiador del port i les gavines* (1921). El 1922 publicà *Les conspiracions*, poemes plens d'exaltació nostàlgica de Catalunya. Tanmateix, no tingué temps d'abandonar l'avantguardisme; el seu darrer llibre, *Óssa Menor* (1925), se subtitula "*fi dels poemes d'avantguarda*" i és una edició pòstuma. També havia publicat *La gesta dels estels* (1922) i el que hom ha qualificat com un dels millors poemes eròtics de la literatura europea, *La rosa als llavis* (1923). Es destaquen també els seus dos manifestos, *Concepte del poeta* (1919) i *Contra els poetes amb minúscula* (1920).

^{vi} **Foix i Mas, Josep Vicenç** (Sarrià, Barcelona 1893 - Barcelona 1987)

Poeta, periodista i assagista. Signava **J. V. Foix**. Publicà els primers poemes a "*La Revista*" (1917). Per conciliar l'**avantguardisme** i el **nacionalisme**, edità "*Monitor*" (1921-23), i es convertí en un dels fundadors més actius d'**Acció Catalana** (1922). Dirigí la darrera

etapa de la revista “*Trossos*”, de **J. M. Junoy**, i fou redactor de “*L’Amic de les Arts*” (1926-28), de Sitges, i de “*Quaderns de Poesia*” (1935-36), on —ultra la “*Revista de Poesia*” (1925-27)— figuren els seus principals texts teòrics sobre l’avantguarda. Es proclamà **investigador en poesia**, i aconseguí una **obra de síntesi entre el classicisme i un avantguardisme molt personal**. El seu món té les arrels en els **clàssics catalans, provençals i italians**. Els seus primers llibres són en **prosa poètica** (*Gertrudis*, 1927; *KRTU*, 1932). Els sonets de *Sol i de dol* (1947) el consagraren com un clàssic modern, i el vers ‘*Si pogués acordar raó i follia*’ resumeix el conflicte permanent del seu món interior. *Les irrealms omegues* (1949) és una forma foixiana de trobar clus, gresol de vivències oníriques, de creació lingüística i de tècniques formals. Escriví també *On he deixat les claus?* (1953) i *Onze Nadals i un Cap d’Any* (1960), *Del “Diari 1918”* (1956), *L’estrella d’en Perris* (1963), *Darrer comunicat* (1969), *Allò que no diu “La Vanguardia”* (1971), *Tocant a mà* (1972), els volums d’articles *Els lloms transparents* (1969) i *Mots i maons, o a cascú el seu* (1971) i el de retrats literaris *Catalans de 1918* (1965). Les *Obres poètiques* (1964) incorporaren un volum inèdit i heterogeni: *Desa aquests llibres al calaix de baix*. Foix dirigí la “*Revista de Catalunya*” (1934) i la plana literària de “*La Publicitat*”, on signava sovint **Fòcius**. Era membre de l’**Institut d’Estudis Catalans** (1961) i ha estat un dels mestres de la postguerra, que ha influït especialment sobre el grup **Dau al Set**. Ha aplegat el conjunt de la seva obra en tres volums d’*Obres Completes* (1974-1985). Li fou concedit el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes (1973), la Medalla d’Or de la Ciutat de Barcelona (1980), la Medalla d’Or de la Generalitat (1981) i el Premio Nacional de las Letras Españolas (1984), entre d’altres guardons. Abans de morir, encara pogué editar un nou volum de textos en prosa poètica sota el títol de *Cròniques de l’ultrason i L’estació* (1985). El 1997, el seu últim editor, **Jaume Vallcorba Plana**, qui arreplegà dins el seu segell en edició crítica tota l’obra poètica de l’autor, encara dona als lectors un últim volum titulat *Poemes esparsos*, d’on destaca el llibre original *Entre algues, do’m la mà*.

^{vii} **Poema al·legòric de Dant**. Consta de **tres parts** (*Infern*, *Purgatori* i *Paradís*), amb un total de **100 cants**, en **tercets encadenats hendecasil·labs**. Fou escrita entre el 1307 i el 1321. Dant s’hi proposa d’ensenyar que cal recórrer un llarg camí fins a arribar a la felicitat terrenal (l’edèn) i a la beatitud celestial (el paradís). En aquest viatge al·legòric, l’home (representat en el poema pel mateix Dant) ha d’ésser acompanyat per la raó humana (personificada per **Virgili**, que representa la filosofia i l’autoritat temporal) i la revelació (personificada per **Beatriu**, que representa la teologia i l’autoritat espiritual de l’Església).

La **primera traducció en vers coneguda a Europa** fou la d’**Andreu Febrer**, acabada el 1429, que **segueix el sistema estròfic, mètric i rítmic de l’original**, amb una fidelitat total. La *Divina Comèdia* tingué una gran difusió per terres catalanes i influí en la producció dels autors dels segles XV i XVI i en el *Curial e Güelfa* 7. Entre les traduccions posteriors, cal destacar la de **Josep M. de Sagarra**, en tercets (1947-52), molt reeixida, o, més modernament, la **Joan Francesc Mira**

^{viii} **Dant** (o “el Dant”) (Florència 1265 - Ravenna 1321)

Nom amb què és conegut el **poeta italià Dante Alighieri** (la forma Dante és un diminutiu del nom Durante). Fill de família güelfa ^{viii} de noblesa menor, s’adherí a l’**escola poètica** del “*dolce stil novo*” 7. Estudià teologia i filosofia. Arran de la seva participació en la vida política, el 1302 fou condemnat a exili, la qual cosa el separà dels problemes locals florentins i li obrí nous horitzons. En aquesta època escriví *Convivio* i *De vulgari eloquentia* i començà la *Divina Comèdia*. El pensament que els seus problemes es resoldrien amb l’arribada a Itàlia (1310) del nou emperador **Enric VII** i la possibilitat d’una concòrdia Imperi-Església li inspirà la redacció de *De monarchia*.

Cal **distingir tres tipus d’obres en** la producció de **Dant**: les **poètiques**, les **doctrinals** i la **Divina Comèdia**. a) Les obres poètiques, en italià, pertanyen al **corrent stilnovista** i són representades per la *Vita Nova* —que ha estat definida com la **història ideal de l’amor de Dant per Beatriu**— i poesies soltes, reunides posteriorment a *Rime*. b) Quant a les obres doctrinals, destaquen: *Convivio*, *De vulgari eloquentia* i *De monarchia*, la primera escrita en italià, i les altres dues, en llatí. En el *Convivio* (1304-1307), obra incompleta, tracta temes molt diversos. Les idees no són originals, sinó que procedeixen d’**Aristòtil** i dels seus comentaristes. *De vulgari eloquentia* (1304-1307), també incomplet, és una defensa en llatí de les llengües vulgars. I *De Monarchia*, la millor de les obres doctrinals de Dant, proclama la independència de l’Imperi i de l’Església. Altres obres de Dant en llatí són *Quaestio de aqua et terra* (1320), dues *Eglogae* bucòliques (1320-21) i les *Epistolae*.

^{ix} **Molière** (París 1622 - 1673)

Nom amb el qual és conegut **Jean-Baptiste Poquelin**, dramaturg francès. Es dedicà al teatre en companyies ambulants, i fundà L’Illustre Théâtre amb la família Béjart. El 1656 representà la seva primera obra original, *Les précieuses ridicules*, que feia una pintura satírica dels salons preciosistes. Entre el 1656 i el 1669 féu representar les seves comèdies més sòlides, on la comicitat resta reduïda sobretot a un paper formal i on predominen les idees del moralista: *L’école des femmes* (1662); la primera versió de *Tartuffe* (1664), en tres actes, fou immediatament prohibida; l’any següent, tractà d’un tema afí i de moda, *Don Juan ou le festin de pierre*, que hagué de renunciar a representar, a causa de les pressions exercides sobre els seus protectors. El desengany i el sentiment de fracàs i d’impotència li feren escriure farses més lleugeres --*Le misanthrope* i *Le médecin malgré lui* (1666)--. L’estil canvia en *L’avare* (1668), on el vici denunciat no és típic de l’època, sinó que té una dimensió de segles. L’any següent l’expressa protecció de Lluís XIV li donà la possibilitat de fer representar una nova versió, en cinc actes i força modificada, de *Tartuffe*. Després de la querrela de *Tartuffe* només produí divertiments per a les festes de la cort o comèdies-ballet: *Le bourgeois gentilhomme*, *Le malade imaginaire* (mentre el representaven tingué un atac, del qual morí la mateixa nit). La moral de Molière preconitzà un tipus de mentalitat allunyat de la moda cortesana d’aleshores i tractà de ridiculitzar els “falsificadors de moneda” (falsos devots, falsos savis, falsos elegants). Aquest tipus de moral, que pretén de corregir els vicis de la societat, és particularment pessimista: els “malalts socials” de les comèdies de Molière no es guareixen mai sols, sinó que es veuen obligats per les circumstàncies o per una voluntat superior a la llei a tornar al camí de la normalitat vigent.

---

^x **Shakespeare, William** (Stratford-on-Avon 1564 - 1616)

Poeta, dramaturg, comediògraf, actor i empresari teatral anglès. El 1582 es casà amb Anne Hathaway, filla d'un terratinent de Shrottery, de la qual tingué tres fills. Uns quants anys abans del 1592 anà a viure a Londres, on féu d'actor. Dedicà la seva primera obra, el poema *Venus and Adonis* (1593), al comte de Southampton, i l'any següent li dedicà també el seu segon poema, *The Rape of Lucrece*. Actuà en la companyia "del Camarlenc" en The Theatre, on romangué tres anys. Llavors començà a escriure les seves grans obres, que representava el seu amic Richard Burbage. El 1597 la companyia tingué un nou teatre: The Curtain, i col·laborà en un tercer, The Globe, construït el 1599. Quan morí la reina Elisabet (1603) la companyia "del Camarlenc" es posà sota el patronatge de Jaume I i s'anomenà "Els homes del rei". Vers el 1611 deixà d'ésser actor i es retirà a Stratford. Havia actuat a l'escena durant vint anys, creant la sèrie més gran d'obres teatrals que hagi concebut un sol home en la història del món. Morí el 23 d'abril (1616), el mateix dia que Cervantes, i fou enterrat al presbiteri de la parròquia de Stratford. El 1623 dos dels seus companys de teatre, Heminges i Condell, publicaren les seves obres. És l'edició anomenada "primer in folio", el text de major autoritat. S'ignora la data de composició de moltes de les seves obres, però s'ha pogut establir una cronologia aproximada. Abans del 1593: *Henri VI* (totes dues parts), *Titus Andronicus*, *Love's Labour's Lost*, *The Two Gentlemen of Verona*, *The Comedy of Errors*. En 1594-96: *King John*, *The Taming of the Shrew*, *Richard III*, *Romeo and Juliet*, *Richard II*, *Midsummer Night's Dream*, *The Merchant of Venice*, *All's Well That Ends Well*. En 1597-1600: *Henri IV* (totes dues parts), *Henri V*, *The Merry Wives of Windsor*, *Much Ado About Nothing*, *Twelfth Night*, *As You Like It*. En 1601-08: *Julius Caesar*, *Hamlet*, *Macbeth*, *Othello*, *Troilus and Cressida*, *Measure for Measure*, *King Lear*, *Timon of Athens*, *Coriolanus*, *Pericles*. Després del 1608: *Cymbeline*, *The Winter's Tale*, *The Tempest*, *Henri VIII*. Les seves tragèdies exploren les recòndites ombres de la passió i els perennes enigmes de la condició humana. No es pot dir quin fou el pensament, el "missatge" de Shakespeare. S'hi troben citacions de l'Evangeli i comentaris que semblen reflectir la doctrina gnòstica. En part, té raó **B.Croce** quan escriu: "*No sap altra cosa sinó una vigorosa, apassionada, vida sobre la terra, i, al voltant i al damunt d'ella, l'ombra d'un misteri*". L'obra de Shakespeare començà a difondre's als països de parla catalana al començament del segle XIX i fou impulsada pel romanticisme. Tanmateix, fou en general més citada i lloada (**R. López i Soler**, **A.Fontcuberta**, **A.Ribot i Fontserè**) que realment coneguda. El 1849 es publicà la tesi doctoral de **Joan Francesc Muntades** *Discurso sobre Shakespeare y Calderón*, d'escàs interès, però que és el primer llibre de crítica sobre Shakespeare imprès a l'estat espanyol. Els primers intents de traducció al català foren obra de **J.Franquesa i Gomis** (1880) i de **Barallat i Folguera** (1880). Abans, però, **Víctor Balaguer** havia adaptat *Romeu i Julieta* a *Les esposalles de la morta* (1878), d'un marcat to romàntic, i havien aparegut diverses paròdies. El 1898 **Artur Masriera** traduí *Hamlet*, i ja al segle XX les traduccions catalanes augmentaren d'una manera molt considerable. Del 1907 al 1910 es publicaren les seves *Obres completes*, en les quals intervingueren, entre altres, **Josep Caner**, **Dídac Ruiz**, **Carles Capdevila** i **Puig i Ferrater**. **Alfons Par** el traduí també parcialment i defensà la idea d'usar el llenguatge arcaic català en les traduccions shakespearianes. Tanmateix, hom ha de destacar sobretot la tasca de **J.M.de Sagarra**, que, a partir del 1943, en publicà 28 traduccions, i de **Salvador Oliva** que, en col·laboració amb **A.Buxton**, n'ha traduït de nou l'obra completa (1984-87).

^{xi} Poema grec, hexamètric, que els antics atribuïen a **Homer** juntament amb la *Illiada*. Conta, alternant la tercera i la primera persona narratives, les aventures d'Ulisses, un dels herois que havien assetjat Troia, en el retorn per mar, llarg i ple de perills, cap a la seva terra, Ítaca. L'estat mental que el poema reflecteix és més modern que el de la *Illiada*, i de vegades molt pròxim al d'*Els treballs i els dies* d'**Hesíode**; també segurament hom podria relacionar-lo amb el dels poemes del cicle èpic, que s'han perdut. **Carles Riba** féu una versió juvenil d'aquest poema (1919), la qual reelaborà profundament en una segona versió (1953) que constitueix una obra cabdal de la poesia catalana, així com una prosificació per a infants.

^{xii} **Alomar i Vilallonga, Gabriel** (Palma de Mallorca 1873 - el Caire 1941)

Assagista, poeta modernista i polític. Ambaixador de la República Espanyola a Itàlia (1932-34) i, des del 1937, a Egipte, on residí, com a exiliat, acabada la guerra civil de 1936-39. A Barcelona fou un important però tardà teoritzador del modernisme —*El futurisme* (conferència pronunciada el 1904), *L'estètica arbitrària* (1904-05)— i col·laborà a "El Poble Català" amb el pseudònim **Fòsfor**. Féu col·laboracions a "El Imparcial", "España", "La Nación" de Buenos Aires, i llibres com *Verba* (1918), prologat per **Azorín**. Conreà la poesia i la narració, però hi renuncià per dedicar-se a l'assaig polític-cultural i al periodisme. A partir d'un revolucionarisme irracionalista i estetitzant es decantà cap a posicions polítiques més concretes i esquerranes. La seva obra catalana es troba dispersa en diaris i revistes, llevat del llibre *Un poble que es mor. Tot passant* (1904), i de les poesies aplegades a *La columna de foc* (1911), d'una perfecció dura i freda.

^{xiii} **Esprui i Castelló, Salvador** (Santa Coloma de Farners 1913 - Barcelona 1985)

Escriptor. A setze anys, edità el seu primer llibre, *Israel*, escrit en castellà. L'any 1930 ingressà a la Universitat de Barcelona, on cursà estudis de dret i d'història antiga. El 1931 publicà *El doctor Rip*, i l'any següent, *Laia*, novel·les que s'apartaren de les formulacions teòriques, encara vigents, de l'estètica noucentista. Dedicat als seus estudis i a la literatura, publicà encara, abans d'esclatar la guerra civil, *Aspectes* (1934), *Ariadna al laberint grotesc i Miratge a Citera* (1935), obres que l'acreditaren com el narrador més original de la seva generació, influït inicialment pels modernistes de llengua castellana, però sota el mestratge lingüístic d'escriptors catalans com **Víctor Català** i **Joaquim Ruyra**. El 1937 publicà *Letizia i altres proses*, i l'any 1939 escriví l'obra de teatre *Antígona* (editada el 1955 i estrenada el 1958), sobre el tema de la guerra fratricida. El 1946 publicà el seu primer volum de poemes, *Cementiri de Sinera*. Amb aquest llibre i amb l'obra teatral *Primera història d'Esther* (editada el 1948 i estrenada el 1957) començà la seva popularitat de la postguerra, als quals seguien *Les cançons d'Ariadna* (1949), *Les hores*, *Mrs. Death* (1952), *El caminant i el mur* (1954) i *Final del laberint* (1955). *La pell de brau* (1960) significà la seva consagració popular, en assolir un gran èxit de públic pel seu planteig del drama històric de Sepharad (Espanya). D'aquesta obra es feren diverses representacions, amb muntatge teatral de **Ricard Salvat**, el qual compongué, també, sobre altres texts d'Esprui *Ronda de mort a Sinera* (1966). A *Llibre de Sinera* (1963), un dels seus llibres més hermètics, Esprui

tornà a circumscriure l'àmbit civil de la seva poesia a la «petita pàtria» mitificada en Sinera (Arenys, escrit al revés). *Setmana Santa* (1971) presenta el **mite de la Passió** des d'una perspectiva metafísica. En el primer volum de les seves *Obres completes* (1968) inclogué dos reculls més de poemes, i cal destacar també la selecció de treballs crítics *Evocació de Rosselló-Pòrcel i altres notes* (1957). Des de 1968, amb motiu de l'aparició d'**Obres Completes I. Poesia**, revisà tota la seva obra, gairebé reescrivint-ne alguna, sobretot de les narratives. Escriví, a més, la peça teatral *Una altra Fedra si us plau...* (1978), el volum de prosa *Les roques i el mar, el blau* (1981), el poema *D'una vella i encerclada terra* (1979) i el poemari *Per a la bona gent* (1984). També es traduí al castellà, en edició bilingüe, el conjunt de tota la seva obra (*Años de aprendizaje*). L'autor qualificava la seva obra de «meditació de la mort», però aquest terme és massa restrictiu: Espriu es proposà d'assumir la tradició literària de la humanitat en una recreació personal situada en el context geogràfic i històric concret de la Catalunya contemporània, i la seva originalitat fou doncs de conciliar la problemàtica espiritual, de ressonàncies metafísiques, de l'home, amb el seu destí de membre d'una col·lectivitat sotmesa a tensions socials i polítiques. D'entre els principals premis obtinguts, destaquen el **Montaigne** (1971) i el **premi d'Honor de les Lletres Catalanes** (1972). Fou investit doctor honoris causa per les Universitats de Tolosa i Barcelona.

^{xiv} **Teixidor i Comes, Joan** (Olot, Garrotxa 1913 - Barcelona 1992)

Escriptor i editor. Es llicencià en lletres a Barcelona. S'inicià molt jove en la literatura i col·laborà en "La Publicitat", "Mirador" i "Quaderns de Poesia", dels quals fou fundador; aviat féu una gran amistat amb Carles Riba, Salvador Espriu i Joan Vinyoli. Com a poeta recollí les experiències més afinades del **postsimbolisme** i de l'avantguarda, a més de l'empremta de la generació castellana del 1927: *Poemes* (1932), *Joc partit* (1935) i *L'aventura fràgil* (1937). Després de la guerra civil s'afegí al grup fundador de la revista i de l'Editorial Destino i hi escriví amb regularitat. La tragèdia **collectiva**, la guerra civil i la maduresa personal aprofundiren la seva lírica a *Camí dels dies* (1948) i sobretot a *El príncep* (1954), colpidor recull sobre la mort d'un fill. També ha publicat *Per aquest misteri* (1962), de caire religiós, l'obra poètica completa *Una veu et crida* (1969) i el recull de prosa poètica *Un cel blavíssim* (1978). Com a crític literari s'empara d'un mètode interpretatiu lliure, **humanístic**, d'acord amb la seva formació noucentista i internacional: *Entre les lletres i les arts* (1957) i *Cinc poetes* (1969). Cal remarcar la seva tasca de crític artístic, la monografia *Antoni Tàpies* (1964) i *Miró: escultures* (1973), *Miró, Lithographe III* (1977) i *Eudald Serra* (1978). A més, els llibres de viatges, d'assaigs i dietaris *Els antics* (1968), *Viatge a Orient* (1969), *Tot apuntat 1965-1975* (1980) i *Apunts encara* (1986) i *Més apunts* (1990). L'any 1989 rebé la medalla d'or al mèrit artístic de Barcelona.

^{xv} **Valentí i Fiol, Eduard** (Pals, Baix Empordà 1910 - Barcelona 1971)

Humanista. Llicenciat en filologia clàssica a la Universitat de Barcelona (1932). Deixeble de **Carles Riba**. Professor encarregat de curs de llatí a la Universitat Autònoma (1934-39) i catedràtic incorporat a l'institut-escola Ausiàs Marc (1935-39). El 1939, després de la guerra, fou traslladat a l'institut del Ferrol i després a Santiago de Compostel·la i a Castelló de la Plana. El 1944 s'incorporà a l'institut de Reus, però fins el 1961 no aconseguí de tornar com a catedràtic a Barcelona, al Jaume Balmes. Fou encarregat de curs a la Universitat de Barcelona (1964-66), i quan fou creada la nova Universitat Autònoma, a Sant Cugat del Vallès (1968), fou nomenat professor de filologia llatina. El 1968 ingressà a l'Institut d'Estudis Catalans com a membre adjunt de la secció filològica. En morir era membre electe de l'Acadèmia de Bones Lletres. Dotat d'una intel·ligència penetrant i en possessió d'una sòlida cultura humanística, antiga i moderna, i d'un sentit crític lúcid i fred, desenvolupà el seu mestratge no solament en les aules i els seminaris, sinó que també pogué exercir, especialment a través de la seva conversa i el seu tracte, una gran influència en amplis sectors intel·lectuals. Edità i traduí per a la Fundació Bernat Metge els *Deures* (1938-46) i les *Tusculanes* (1948-50) de **Ciceró**. Són importants els seus estudis sobre **Lucreci**, que edità i traduí al castellà (1961). Traduí també els texts grecs i llatins dels volums III al V de les *Fontes Hispaniae Antiquae* (1935-40). Fou també autor d'excel·lents manuals i nombroses edicions escolars d'autors clàssics. El 1961 inicià la publicació dels seus estudis **sobre**la cultura catalana moderna, recollits en el volum *Els clàssics i la literatura catalana moderna* (1973). El seu treball sobre *La gènesi del Cant Espiritual de Maragall* (1961) és una mostra prodigiosa del que valen les ciències filològiques a mans d'un veritable humanista. La seva tesi doctoral, que no arribà a llegir, *El primer modernisme català i els seus fonaments ideològics* (1973), és fonamental per a l'estudi del moviment ideològic de Catalunya a l'època modernista.

^{xvi} **Vinyoli i Pladevall, Joan** (Barcelona 1914 - 1984)

Poeta. De formació autodidàctica, el coneixement de **Rilke** (de qui féu excel·lents versions) i **Riba**, als quals s'afegiren després **Hölderlin**, **Rimbaud** i **Shakespeare**, determinà una sòlida vocació poètica, entesa en els termes de la poesia metafísica del romanticisme alemany i del postsimbolisme: el poeta ha de lliurar-se a l'emoció lírica, en la qual, pel llenguatge, esdevé present l'ésser. Començà la seva producció amb *Primer desenllaç* (1937), on un exacte sentit del poema, sorgit de la voluntària concentració de l'esperit en **si mateix** o en un objecte, és potènciat per un llenguatge sobri. *De vida i somni* (1948) desenvolupa la temàtica del paisatge i del record amb un ús moderat de la imatge, amb poemes de factura simple i de línia melòdica depurada. El to de *Les hores retrobades* (1951) és marcadament elegíac dins aquest estil. *El callat* (1956) deu l'origen dels seus millors poemes a una exigent il·luminació verbal que s'imposa al poeta, el qual es limita a vigilar la cohesió d'un llenguatge clarament simbòlic. *Realitats* (1963) representa un canvi notable, en tendir el poeta cap al realisme i accentuar l'objectivació i la despersonalització, que es concreta en poemes despullats de retòrica, en els quals, però, l'aspecte quotidià mantindrà encara ressons simbòlics, una opció lírica que ha reeixit en obres com *Tot és ara i res* (1970), *Encara les paraules* (1973), *Ara que és tard* (1975), *Vent d'aram* (1976), *Llibre d'amic* (1977) i *El griu* (1978). El 1975 aplegà la seva poesia a Poesia completa 1937-1975 i el 1979 ho féu a Obra poètica 1975-1979, però continuà la seva poesia amb *Cercles* (1980), *A hores petites* (1981), *Cants d'Abelone* (1982), *Domini màgic* (1984) i amb *Passeig d'aniversari* (1984), que rebé nombrosos premis, entre els quals el **Ciutat** de Barcelona, de la Generalitat de Catalunya, i el Premio Nacional de Literatura. Pòstumament hom ha publicat la seva correspondència amb **Miquel Martí i Pol** en el recull *Barcelona/Roda de Ter. Correspondències* (1987).

---

^{xvii} **Gracián, Baltasar** (Belmonte, Aragó 1601 - Tarassona 1658)

Escriptor aragonès. Jesuïta des del 1619. L'esperit normatiu de l'orde apareix a *El héroe* (1637); el seu complement és *El político* (1640). A *l'Agudeza o Arte de ingenio* (1642), veritable manifest del conceptisme barroc, formulà el seu ideari estètic, basat en el concepte i l'agudesca per a expressar-lo en un estil condensat. A *El discreto* (1646) fixà les qualitats per a triomfar en una societat distingida, completat amb les màximes d'*El oráculo manual y arte de prudencia*. El *Criticón*, novel·la al·legòrica-costumista, és un compendi erudit de saviesa moral de fons desenganyat i escèptic, en un estil perfeccionista i concís, típic del conceptisme. Fou impresa sense el consentiment de l'orde i li creà problemes. L'obra de Gracián influí autors castellans posteriors; i traduïda al francès i a l'alemany als segles XVII i XVIII, repercutí en escrits de **La Rochefoucauld**, **Nietzsche** i, sobretot, **Schopenhauer**.

^{xviii} **Góngora y Argote, Luis de** (Còrdova 1561 - 1627)

Poeta castellà. Clergue, a partir del 1603 residí a Valladolid, aleshores seu de la cort. Maldà per fer-se una situació econòmica sòlida, però no hi reeixí, ni pel fet de ser nomenat capellà de Felip III. La seva obra, ultra dues desafortunades peces de teatre, conté tant poesies breus de caràcter popular (*Letrillas*, romances i sonets) com poemes artificiosos i cultistes, d'estil obscur (*Fábula de Polifemo y Galatea*, 1612; *Las soledades*, 1613; *Panegírico al duque de Lerma*, 1617). La seva poesia fou d'un lirisme estilitzat i de greu evocació, d'homenatge, de recreació històrica o mitològica, o bé de caràcter satíric, forçada per la sintaxi llatina i la hipèrbaton. Avui hom admet que l'estil de Góngora, malgrat les polèmiques que provocà, sobretot amb Jáuregui, Quevedo i Lope de Vega, és el resultat de l'evolució de formes expressives adoptades pels poetes cultes castellans del segle XVI. Deixà un epistolari de 124 cartes. Llevat de les 37 composicions incloses per Espinosa a *Flores de poetas ilustres* (1605) i d'alguna altra, els escrits de Góngora romangueren inèdits en vida de l'autor. La seva obra no fou presentada satisfactoriament fins el 1921, per **Foulché-Delbosc**. La reivindicà la **generación del 27**, arran del tercer centenari de la mort del poeta, i destaca l'edició que en féu **Dámaso Alonso**.

^{xix} **Valéry, Paul** (Seta 1871 - París 1945)

Escriptor francès. Començà publicant els seus primers poemes a la revista "La Conque", sota la influència de **S. Mallarmé**. Però el 1892 decidí de renunciar a la poesia per consagrar-se al "treball sense obres", únic fruit de la intel·ligència. A la *Introduction à la méthode de Léonard de Vinci* (1895) analitza els poders de la intel·ligència humana sobre el món exterior, mentre que en *Une soirée avec Monsieur Teste* (1896, traduïda per **A. Susanna** el 1980) examina el mateix poder aplicat a la pròpia persona. Continuà conciliant una vida de funcionari amb investigacions i reflexions personals, consignades en els seus quaderns, però més endavant tornà al conreu de la poesia amb *La jeune Parque* (1917), d'inspiració simbolista quant a la forma, i sobretot amb el *Cimetière marin* (1920). Gràcies a *L'album de vers anciens* (1920) i *Charmes* (1922) assolí la fama i ingressà a l'**Académie Française**. Els seus diàlegs, de forma socràtica, analitzen una vegada més l'obsessió de la seva vida: la física de l'intel·lecte. Aquesta intel·ligència de Valéry fa palesa la seva diversitat i riquesa a *Variété* (1924-44, en cinc volums). El 1937 fou nomenat professor del Collège de France, titular de la càtedra de poètica. Malgrat l'aridesa de les seves obres en vers i l'absència de temàtica literària de la seva obra en prosa, l'autor rebutjà d'ésser classificat entre els filòsofs. Les diverses anàlisis del tema de jo i de la consciència no suposen el sistema dels sistemes, el mètode desinteressat que permeti a l'home d'assolir totes les possibilitats potencials de l'intel·lecte. Conreà el dibuix i el gravat. La seva influència és molt difusa en la poesia catalana. Amb reserves, hom la pot destriar en certs moments de **Josep Carner** i de **Carles Riba**. Tanmateix, *El cementiri marí* ha tingut tres traduccions amb rima, de **Gaziel** i **Miquel Forteza** (1947), de **Xavier Benguerel** (Xile 1947) i de **Miquel Arimany** (1971). A més a més, hi ha la versió, mètrica i desigual, de *Poesies completes* (1961), a cura de **Josep Carner** i **Ribalta**. D'altra banda, Valéry visità Barcelona diverses vegades, entre les quals el 1934, en ocasió d'un acte a **Conferentia Club**.